

Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyete İlişkin Görüşleri

Opinions of Elementary Teaching Students Regarding Gender

Şengül YAMAN EFE,^a
Sultan AYAZ^a

^aHemşirelik Bölümü,
Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Ankara

Geliş Tarihi/Received: 04.04.2013
Kabul Tarihi/Accepted: 20.07.2013

Yazışma Adresi/Correspondence:
Sultan AYAZ
Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Hemşirelik Bölümü, Ankara,
TÜRKİYE/TURKEY
sultan@gazi.edu.tr

ÖZET Toplumsal cinsiyet; kadının ve erkeğin sosyal olarak belirlenen rol ve sorumluluklarını ifade eder. Bu araştırma, sınıf öğretmenliği bölümünde lisans öğrenimine devam eden son sınıf öğrencilerin toplumsal cinsiyete ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amacıyla tanımlayıcı tipte ve niteliksel olarak yapılmıştır. Örneklem 100 öğrenci alınmıştır. Ayrıca örneklem alınmayan 10 öğrenci ile derinlemesine görüşme yapılmıştır. Verilerin toplanmasında anket formu kullanılmıştır. Öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşlerini yönelik önermeler öğrenim yaşamı, çalışma yaşamı, aile yaşamı, kadın-erkek ilişkileri ve toplumsal yaşam olmak üzere beş kategoride değerlendirilmiştir. Öğrencilerin %74'ü kız, %94'ü çekirdek ailede yapısında, %69'u en uzun süre kentte yaşamıştır. "Bazı meslekler kadınlara daha uygundur" önermesine kız öğrencilerin %72,6'sı, erkek öğrencilerin %76,9'u; "Kadının bekareti önemlidir" önermesine kız öğrencilerin %86,1'i, erkek öğrencilerin %88,5'i katıldıklarını ifade etmişlerdir. "Kadın eşi izin vermiyorsa çalışmamalıdır", "Ailenin reisi erkektir", "Kadınlar geç saatte dışarı çıkmamalıdır", "Ailenin gelirini erkek denetlemelidir" önermelerine kırsal alanda yaşayanların daha yüksek oranda katıldıkları belirlenmiştir (p<0,05). Sonuç olarak, sınıf öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğrencilerin genel olarak toplumsal cinsiyet bakış açısına duyarlı görüşlere sahip oldukları ancak halen toplumsal cinsiyet önyargılarını içeren görüşlerinin de devam ettiği belirlenmiştir. Sınıf öğretmenliği bölümü müfredatının toplumsal cinsiyete duyarlı bakış açısını yönünden gözden geçirilmesi ve öğrencilere yönelik toplumsal cinsiyete duyarlı bakış açısını geliştirecek etkinlikler düzenlenmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Cinsiyet kimliği; öğrenciler; fakülte

ABSTRACT The research was conducted among senior undergraduate students at Elementary Teaching Division to identify their opinions on gender in a descriptive and qualitative way. 100 students were included in the study. And comprehensive interviews were carried out with ten senior undergraduate students. A questionnaire was used to collect data. The propositions related to gender were evaluated in five groups: educational life, professional life, family life, social life and men-women relations. Most of the students were female (74%), 94% of them lived in the nuclear family and 69% had lived most of their life in the urban area. Most of the girl students (72.6%) and boy students (76.9%) agreed that "Some professions are more suitable for females" and 86.7% of the girl students and 88.5% boy students agreed that "Female virginity is important". Students who had lived in rural areas that "A woman should not work if her husband does not let her do so", "The man is the chief of the family", "Women should not go out late at night", "Men should control the income of the family" propositions when compared with students living in the urban (p<0.05). It was found out that students generally have sensitive and caring opinions on gender; however, opinions including gender prejudice are still valid. It was recommended was the curriculum of the elementary teaching division should be reviewed in terms of opinions sensitive to gender and activities aimed at developing an approach sensitive to gender should be organized for the students.

Key Words: Gender identity; students; faculty

Cinsiyet; kişinin kadın ya da erkek olarak gösterdiği genetik, fizyolojik ve biyolojik özellikleridir. Toplumsal cinsiyet ise; kadının ve erkeğin sosyal olarak belirlenen rol ve sorumluluklarını ifade eder.¹ Toplumsal cinsiyet biyolojik farklılıklardan dolayı değil, kadın ve erkek olarak toplumun bizi nasıl gördüğü, nasıl algıladığı, nasıl düşündüğü ve nasıl davranmamızı beklediği ile ilgili bir kavramdır.² İnsanlar dişi ya da erkek olarak doğarlar ama kız ya da oğlan çocuk olmayı yetişirken öğrenirler. Bu yüzden toplumsal cinsiyet zaman içinde gelişen ve değişen bir kavramdır, kültürden kültüre ve zaman içinde farklılık gösterir, kadın ve erkeğin rol ve sorumluluklarını ve aralarındaki güç ilişkilerini bu farklılıklara göre tanımlar.³

Toplumsallaşma sürecinde erkek ve kız çocuklarının öğrendikleri, kültürün cinsiyetlerine “uygun” bulunduğu duygu, tutum, davranış ve roller arasındaki farklılıklar ise toplumsal cinsiyet farklılıkları olarak ele alınır. Toplum, kadın ve erkeğe farklı davranmakta, onlara farklı özellikler, davranışlar, görevler yüklemektedir. Örneğin, genelde kadının “ev işlerini” yürütmesi istenirken, erkekten “ailenin gelirini” sağlaması beklenmektedir. Kadınların daha duyarlı, ilgili, şefkatli gibi özelliklere sahip olmaları; öğretmen, hemşire vb. olmalarının beklenmesi; erkeklerin bağımsız, atılgan, kuvvetli gibi özelliklere sahip olmaları ve mühendis, subay, tüccar vb. olmalarının beklenmesi toplumsal cinsiyet farklılıklarıdır.^{4,5}

Cinsiyet ayrımcılığı, genel anlamda bireylere cinsiyetlerinden dolayı toplumda adaletsiz bir şekilde davranılmasıdır. Cinsiyet ayrımcılığı, sosyal sorunlardan birisidir ve esasen kadınlara yönelik ayrımcılık şeklinde ortaya çıkmaktadır.⁶

Cinsiyet ayrımcılığı genellikle eğitim ve çalışma yaşamı gibi alanlarda ortaya çıkmaktadır. Kızların daha az okutulmaları veya belli okullara sadece erkeklerin ya da sadece kızların alınması bu ayrımcılığın örneklerindedir. Çalışma yaşamında bazı işkollarının kadınlara ya da erkeklere kapalı olması veya işte yükselme imkânlarının kadınlar için zorlaşması ya da “eşit işe eşit ücret” ilkesinin kadınlar lehinde işletilmemesi bu ayrımcılığın diğer örneklerindedir.^{2,4,7}

Toplumsal cinsiyete yönelik önyargı ve ayrımcılığın kadın ve erkek üzerindeki olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak için çocukların aileden başlayarak üniversite öğrenimi de dâhil olmak üzere toplumsal cinsiyete duyarlı bir bakış açısıyla eğitimleri gerekmektedir. Bu yüzden öncelikle ebeveyn ve eğitimcilerin toplumsal cinsiyete duyarlı bir bakış açısına sahip olmaları gerekmektedir. Bu çalışmanın amacı; sınıf öğretmenliği bölümünde öğrenim gören “öğretmen adayları”nın toplumsal cinsiyete ilişkin görüşlerini ortaya çıkarmaktır.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Araştırma, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği bölümünde lisans öğrenimine devam eden son sınıf öğrencilerin toplumsal cinsiyete ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amacıyla tanımlayıcı tipte ve niteliksel olarak yapılmıştır.

Araştırmanın evreni, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği bölümü son sınıfında lisans öğrenimine devam eden 375 öğrenciden oluşmuştur. Evrenin tamamına ulaşılması hedeflenmiş ancak çalışmaya katılmayı kabul eden 100 öğrenci örnekleme alınmıştır. Ayrıca örnekleme alınmayan ve sınıf öğretmenliği son sınıfında öğrenim gören 10 öğrenci ile derinlemesine görüşme yapılmıştır. Bu araştırma Helsinki Deklarasyonu prensiplerine uygun olarak yapılmıştır.

Araştırmanın verileri 01-30 Nisan 2010 tarihleri arasında toplanmıştır. Verilerin toplanmasında araştırmacılar tarafından hazırlanan ve iki bölüme ayrılan anket formu kullanılmıştır. Birinci bölümde; öğrencilerin yaş, cinsiyet, aile tipi, en uzun süre yaşadığı yer gibi sosyo-demografik özelliklerini belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır. İkinci bölümde; öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşlerini belirlemeye yönelik 2 dereceli (katılıyor, katılmıyor) 30 önerme bulunmaktadır. Bu önermeler öğrenim yaşamı (4 önerme), çalışma yaşamı (12 önerme), aile yaşamı (4 önerme), toplumsal yaşam (5 önerme) ve kadın-erkek ilişkileri (5 önerme) ile ilgili önermeler olmak üzere 5 grupta incelenmiştir. Veriler araştırmacılar tarafından yüz yüze görüşme yöntemi ile toplanmıştır. Anket formunun uygulanması yaklaşık 15-20 dakika sürmüştür.

TABLO 1: Öğrencilerin cinsiyetlerine göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşleri.

Önermeler	Kız				Erkek				p
	Katılıyorum Sayı	%	Katılmıyorum Sayı	%	Katılıyorum Sayı	%	Katılmıyorum Sayı	%	
Öğrenim yaşamı ile ilgili önermeler									
Kız çocuklarının öğrenim görmesine gerek yoktur	3	4,1	71	95,9	0	0,0	26	100,0	0,297
Ailenin imkânları yetersizse okuma hakkı erkeğe verilmelidir	4	5,5	69	94,5	5	19,2	21	80,8	0,036
Üniversite öğreniminde bazı bölümler sadece erkekler için uygundur	49	67,1	24	32,9	20	76,9	6	23,1	0,350
Üniversite öğrenimi kadınlar için uygun değildir	1	1,4	73	98,6	0	0,0	25	100,0	0,559
Çalışma yaşamı ile ilgili önermeler									
Kadın ve erkek aynı işi yapıyorsa erkeğe daha yüksek ücret ödenmelidir	56	76,7	17	23,3	18	72,0	7	28,0	0,636
Kadın eşi izin vermiyorsa çalışmamalıdır	9	12,3	64	87,7	11	42,3	15	57,7	0,001
Yöneticilik erkeğe daha uygundur	19	26,0	54	74,0	11	42,3	15	57,7	0,121
İşe alımlarda erkeğe öncelik tanınmalıdır	5	6,8	68	93,2	3	11,5	23	88,5	0,451
İşten çıkarımlarda kadınlar öncelikli olmalıdır	2	2,7	71	97,3	5	19,2	21	80,8	0,005
Bazı meslekler kadınlara daha uygundur	53	72,6	20	27,4	20	76,9	6	23,1	0,667
Çalışan kadın evlenmemelidir	2	2,7	72	97,3	1	3,8	25	96,2	0,769
Çalışan kadın çocuk doğurmamalıdır	5	6,8	69	93,2	1	3,8	25	96,2	0,591
Çalışan kadın eşi ve çocukları ile daha az ilgilenir	24	32,9	49	67,1	18	69,2	8	30,8	0,001
Kadınlar için ev hanımlığı uygundur	2	2,7	71	97,3	1	3,8	25	96,2	0,777
Kadın ancak üniversite öğrenimi görmüşse çalışmalıdır	67	90,5	7	9,5	21	80,8	5	19,2	0,187
Aile yaşamı ile ilgili önermeler									
Ailenin gelirini erkek denetlemelidir	6	8,2	67	91,8	2	7,7	24	92,3	0,933
Ailenin reisi erkektir	18	25,0	54	75,0	14	53,8	12	46,2	0,007
Ev işlerinden kadınlar sorumludur	26	35,3	47	64,4	9	34,6	17	65,4	0,927
Baba ailenin geçimini sağlamalıdır	53	72,6	20	27,4	13	50,0	13	50,0	0,036
Erkek her zaman güçlü olmalıdır	41	56,2	32	43,8	13	50,0	13	50,0	0,588
Kadınlar geç saatte dışarı çıkmamalıdır	32	44,4	40	55,6	16	64,0	9	36,0	0,092
Kadın-erkek ilişkileri ile ilgili önermeler									
Kadının bekâreti önemlidir	62	86,1	10	13,9	23	88,5	3	11,5	0,762
Hesabı erkek ödemelidir	21	28,4	53	71,6	6	23,1	20	76,9	0,600
Förtüm benim yerime karar verebilir	24	32,9	49	67,1	7	26,9	19	73,1	0,574
Förtüm izin vermediği şeyleri yapmam	25	34,2	48	65,8	8	30,8	18	69,2	0,747
Fört ettiğim kişi ile mutlaka evlenmem gerekir	30	41,7	42	58,3	11	42,3	15	57,7	0,955

Öğrencilerin konu hakkındaki görüşlerini daha detaylı incelemek amacıyla derinlemesine görüşme yapılmıştır. Derinlemesine görüşme, genellikle iki kişi arasında yapılan ve konu hakkındaki bilgilerin bireyden doğrudan, birebir alındığı amaçlı bir görüşme yöntemidir. Derinlemesine görüşme ile araştırmacı, anket yoluyla öğrenilmesi mümkün olmayan deneyim, tutum, düşünce, duyarlılık, yorum, bakış ve tepkileri öğrenebilmektedir.⁸ Derinlemesine görüşmelerde yarı yapılandırılmış soru formu kullanılmıştır. Her öğrenci ile bir kez görüşülmüştür. Her görüşmeden sonra görüşmeler deşifre edilmiş ve kodlanmıştır.

Araştırmanın yapılabilmesi için, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dekanlığı'ndan yazılı izin alınmıştır. Anket formu doldurulmadan önce öğrencilere çalışmanın amacı hakkında bilgilendirme yapılarak çalışmaya katılmada gönüllülük esası dikkate alınmıştır. Derinlemesine görüşme öncesinde öğrencilerden yazılı izin alınarak görüşmelerde ses kaydı yapılmıştır.

Araştırmadan elde edilen veriler bilgisayarda SPSS 11.5 (Statistical Package For Social Sciences) programı ile değerlendirilmiştir. Tanımlayıcı istatistikler olarak sayı ve yüzde dağılımından yararlanılmış ve bağımlı-bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin incelenmesinde ki-kare testi kullanılmıştır. P değeri $\alpha=0,05$ 'ten küçük olan değerler önemli ve gruplar arasında fark vardır, büyük olan değerler önemsiz ve gruplar arasında fark yoktur, olarak kabul edilmiştir.

Nitel verilerin analizi için teyp kayıtları çözümlenerek ham dökümler yapılmış, görüşme sırasında tutulan notlar ve gözlemlerle birleştirilmiştir. Öğrencilerin ifadelerinden doğrudan alıntılar yapılarak betimsel analiz yapılmıştır.

BULGULAR

SOSYODEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

Öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerine bakıldığında; öğrencilerin yaş ortalaması $22,27 \pm 1,7$ olup, %74'ü kız, %94'ü çekirdek ailede yapısında olan, %69'u en uzun süre kentte yaşamış olan öğrencilerden oluşmaktadır.

ÖĞRENİM YAŞAMI

Öğrenim yaşamıyla ilgili olan "Kız çocuklarının öğrenim görmesine gerek yoktur" önermesine kız öğrencilerin %95,9'u, erkek öğrencilerin %100'ü; "Ailenin imkânları yetersizse okuma hakkı erkeğe verilmelidir" önermesine kız öğrencilerin %94,5'i, erkek öğrencilerin %80,8'i; "Üniversite öğrenimi kadınlar için uygun değildir" önermesine kız öğrencilerin %98,6'sı, erkek öğrencilerin %100'ü katılmadıklarını belirtmişlerdir. Derinlemesine görüşmelerden de öğrencilerin öğrenim yaşamı ile ilgili kadın-erkek ayrımı gözetmediklerini destekleyen bulgular elde edilmiştir:

"Üniversite öğrenimi açısından kadın-erkek ayrımı gibi bir şey kafamda yok..." (22 yaş, Kadın)

"Gerek kızımın gerek oğlumun üniversite öğrenimi görmelerini isterim..." (23 yaş, Erkek)

ÇALIŞMA YAŞAMI

Çalışma yaşamı ile ilgili olan "Bazı meslekler kadınlara daha uygundur" önermesine kız öğrencilerin %72,6'sı, erkek öğrencilerin %76,9'u; "Kadın ancak üniversite eğitimi görmüşse çalışmalıdır" önermesine kız öğrencilerin %90,5'i, erkek öğrencilerin %80,8'i katıldıklarını ifade etmişlerdir. Derinlemesine görüşmelerden elde edilen bulgular da niceliksel verileri destekler niteliktedir:

"Sınıf öğretmenliğine bayanlar daha yatkındır bence... Bayan öğretmen biraz daha anne şefkati ile yaklaşabilir diye düşünüyorum.... Ebelik, hemşirelik bunlar bayan mesleği. Sınıf öğretmenliği var yine. Yine sekreterlik, bankacılık var işte.... Polislik mesela tamamen erkekler için, askeriye..." (22 yaş, Erkek)

"...İşin ne gerektirdiği de çok önemli. Yani istediğimiz kişi mesela çocuk bakıcılığı yapacaksa bayanı tercih edebilirsiniz. Ama çok çok geç saatlerde eve tek başına gidecekse o zaman bir erkeği düşünebilirsiniz yani..." (23 yaş, Kadın)

"...Yaaa, tamircilik mesela, ben kadının yapabileceğini düşünmüyorum..." (21 yaş, Kadın)

"Kadının çalışmasının avantajı uuuuuuuuuu aile ekonomisine katkıda bulunabilir..." (22 yaş, Erkek)

AİLE YAŞAMI

Aile yaşamı ile ilgili olan "Ailenin reisi erkektir"

önermesine kız öğrencilerin %75'i, erkek öğrencilerin %46,2'si; "Ev işlerinden kadınlar sorumludur" önermesine kız öğrencileri %64,4'ü, erkek öğrencilerin %65,4'ü katılmadıklarını belirtmiştir. "Erkekler her zaman güçlü olmalıdır" önermesine kız öğrencilerin %56,2'si, erkek öğrencilerin %50'si katıldıklarını ifade etmiştir. Derinlemesine görüşmelerde elde edilen veriler de niceliksel bulguları destekler niteliktedir:

"Mesela bulaşık yıkamak, yemek yapmak, mesela çocuk bakmak bunu kadın yapmalı... Ama hastalandığında erkek yardım edebilir..." (22 yaş, Erkek)

"Kirlenen sadece benim eşyalarım değil, o da yapmalı... Ama düşündüğüm zaman bunun böyle olmayacağını biliyorum. Değiştirmek için de bir şey yapılmıyor, çünkü sonuçta benim de erkek kardeşim var ve annemin onu nasıl yetiştirdiğini görüyorum..." (21 yaş, Kadın)

"Erkeğin maaşının kadından fazla olması gerekir. Erkek dediğin biraz daha üstün olmalıdır..." (23 yaş, Erkek)

KADIN-ERKEK İLİŞKİLERİ

Kadın-erkek ilişkileri ile ilgili olan önermelerden "Kadının bekâreti önemlidir" önermesine kız öğrencilerin %86,1'i, erkek öğrencilerin %88,5'i katıldıklarını ifade etmişlerdir. "Flörtümün izin vermediği şeyleri yapmam" önermesine kız öğrencilerin %65,8'i, erkek öğrencilerin %69,2'si katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Derinlemesine görüşmelerden elde edilen bulgular aşağıdadır:

"Kadının erkeğe vereceği, özellikle çok baskıcı olan Türk Toplumunda, en büyük hediye bekârettir diye düşünüyorum..." (23 yaş, Kadın)

"Türkiye'de yaşıyoruz, bu bir gerçek... E heralde erkeklerin dediğini yapıyor bayanlar..." (21 yaş, kadın)

"..... Sonuçta Türkiye'de yaşıyoruz, Türkiye'nin örf, adet ve geleneklerine göre yetiştik. Ve bunun için de önemli bir şey bekâret... Ama benim kendi içimdeki hislerimden dolayı da önemli. Ben sevdiğim ve hayatımı geçirmeyi düşündüğüm eşimle paylaşmayı düşünüyorum..." (21 yaş, Kadın)

Öğrencilerin en uzun süre yaşadıkları yerleşim yerlerine göre önermelere verdikleri yanıtlar

incelendiğinde; çalışma yaşamı ile ilgili olan "Kadın eşi izin vermiyorsa çalışmamalıdır", önermesine kırsal alanda yaşayanların kentsel alanda yaşayanlara göre daha yüksek oranda katıldıkları belirlenmiştir (p=0,044). Aile yaşamı ile ilgili olan "Ailenin reisi erkektir" önermesine kırsal alanda yaşayanların, "Ailenin gelirini erkek denetlemelidir" önermesine ise kentsel alanda yaşayanların daha yüksek oranda katıldıkları ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir (sırasıyla p=0,015, p=0,046). Toplumsal yaşamla ilgili olan "Kadınlar açık kıyafet giymemelidir", "Kadınlar geç saatte dışarı çıkmamalıdır" önermelerine kırsal alanda yaşayanların daha yüksek oranda katıldıkları belirlenmiştir (sırasıyla p=0,008, p=0,042) (Tablo 2). Bununla ilgili olan derinlemesine görüşme bulguları aşağıda yer almaktadır.

"... Çalışmama izin vermezse çok seviyorsam "evet" diyebilirim..." (21 yaş, kadın, kır)

"...Eğer erkeğin daha iyi bir işi varsa ve çok para kazanıyorsa kadının çalışmasına gerek yok bence..." (21 yaş, erkek, kır)

"...Eşe bağımlı olmamak gerekiyor, çalışmayan kadının bu durumu var..." (22 yaş, kadın, kent)

"Erkekler daha otoriter olduğu için yöneticiliğe daha çok yaklaşıyor belki..." (23 yaş, kadın, kır)

TARTIŞMA

Kadına pasif bir rol veren ve erkeğe bağımlı kılan toplumlar, kız ve erkek çocuklarını da bu anlayış ve değerler doğrultusunda yetiştirmektedirler. Ailenin, içerisine girdiği toplumsal çevrenin ve alınan eğitimin etkisiyle, kız ve erkek çocuklar cinsiyetlerine uygun roller kazanmakta ve toplumsal cinsiyet kimliği edinmektedirler. Böylece çocuklar büyürken, sadece cinsiyet rollerinin farkına varmakla kalmamakta, aynı zamanda kendilerine öngörülen rollerini içselleştirmekte ve kişiliklerinin bir parçası haline getirmektedirler. Cinsiyete dayalı eşitsizlik toplumun her kesiminde kadın ve erkek arasındaki ilişkileri ve yargıları belirlemektedir.⁶ Bu nedenle çalışmamızda elde edilen bulgular öğrenim yaşamı, çalışma yaşamı, aile yaşamı, kadın-erkek ilişkileri ve toplumsal yaşam olmak üzere beş kategoride değerlendirilmiştir.

TABLO 2: Öğrencilerin en uzun süre yaşadıkları yerleşim yerine göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşleri.

Önermeler		Katılıyorum		Katılmıyorum		p
		Sayı	%	Sayı	%	
Kadınlar açık kıyafet giymemelidir	Kır	21	67.7	10	32.3	0.008
	Kent	26	38.8	41	61.2	
Kadınlar geç saatte dışarı çıkmamalıdır	Kır	20	64.5	11	35.5	0.042
	Kent	28	42.2	38	57.6	
Ailenin gelirini erkek denetlemelidir	Kır	-	0.0	31	100.0	0.046
	Kent	8	11.8	60	88.2	
Kadın eşi izin vermiyorsa çalışmamalıdır	Kır	10	32.3	21	67.7	0.044
	Kent	10	14.7	58	85.3	
Yöneticilik erkeğe daha uygundur	Kır	10	32.3	21	67.7	0.775
	Kent	20	29.4	48	70.6	
Ailenin reisi erkektir	Kır	15	50.0	15	50.0	p: 0.015
	Kent	17	25.0	51	75.0	

Ayrımcılığa yol açan geleneksel yaklaşımlar, kız çocuklarının erkek çocuklarına göre daha değersiz görülmesi gibi nedenlerle kız çocukları eğitime ulaşmada zorluklar yaşamaktadırlar.² Ancak yapılan bu çalışmada hem kız hem de erkek öğrencilerin büyük çoğunluğunun öğrenim yaşamıyla ilgili olan “Kız çocuklarının öğrenim görmesine gerek yoktur”, “Ailenin imkânları yetersizse okuma hakkı erkeğe verilmelidir”, “Üniversite öğrenimi kadınlar için uygun değildir” önermelerine katılmadıkları belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının öğrenim yaşamında toplumsal cinsiyet ayrımcılığına karşı çıkmalarının önemli bir bulgu olduğu düşünülmektedir. Yapılan derinlemesine görüşmelerde de öğrenciler bu sonuçları destekler nitelikte ifadelerde bulunmuşlardır.

Türkiye’de üniversite öğrencileri ile yapılan çalışmalar incelendiğinde; benzer şekilde Vefikuluçay ve ark., Vefikuluçay-Yılmaz ve ark. ve Aslan “Ailenin ekonomik durumu iyi değilse, sadece erkek çocuk okutulmalıdır” önermesine öğrencilerin çoğunluğunun katılmadıklarını tespit etmişlerdir.⁹⁻¹¹ Son yıllarda, erkek öğrenci sayısının yüksek olduğu üniversite bölümlerinde kız öğrenci sayısının artması bu duyarlılığın devam etmesinin bir yansıması olarak açıklanabilir. Eğitimde eşitliği sağlamak toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamada önemli bir adımdır.²

Çalışma yaşamıyla ilgili olan tüm önermeler incelendiğinde; öğrencilerin genel olarak çalışma yaşamında toplumsal cinsiyet ayrımcılığını destek-

lemedikleri görülmektedir. Bu sonucu araştırmanın örnekleminin büyük çoğunluğunu kız öğrencilerin oluşturmasının etkilediği düşünülmektedir. Buna karşın “Bazı meslekler kadınlara daha uygundur” önermesine kız öğrencilerin %72,6’sı, erkek öğrencilerin %76,9’u katıldıklarını ifade etmişlerdir. Aslan’ın öğretmen adaylarıyla yaptığı çalışmada kız öğrencilerin %34,9’u, erkek öğrencilerin ise %35,6’sı “Öğretmenlik ve hemşirelik kızlara daha uygun mesleklerdir” önermesine katıldıklarını ifade etmişlerdir.¹¹ Türkiye’de bazı meslekler kadınlar için uygun görülürken (hemşirelik, öğretmenlik, memurluk gibi) bazı meslekler ise (askerlik, polislik, savcılık-hâkimlik, mühendislik gibi) erkekler için daha uygun görülmektedir.^{2,12} Sınıf öğretmenliği de, annelik rolü ve kadının doğasıyla uyumlu özellikler gerektiren ve kadının geleneksel rollerini aksatmadan sürdürebildiği bir meslek olarak görülmekte ve daha çok kadınlara yakıştırıldığı düşünülmektedir. Aynı şekilde yapılan derinlemesine görüşmelerde de öğrenciler bu önermelere benzer ifadeler kullanmışlardır.

“Kadın ancak üniversite eğitimi görmüşse çalışmalıdır” önermesine hem kız hem de erkek öğrencilerin çoğunluğu tarafından desteklenmiştir. Aslan’ın çalışmasında erkek öğrencilerin %31,6’sı “Eşinin gelir durumu iyi ise kadının çalışmasına gerek yoktur” önermesine katıldıklarını ifade etmişlerdir.¹¹ Toplumunda aile geçiminin sağlanması

rolü erkeğe atfedilmiş olup kadından bu rol beklenmemektedir.^{7,13} Cinsiyete dayalı işbölümü kadının sıklıkla ücretsiz aile işçisi olmasına, emeğinin karşılığını bulamamasına, yüksek toplumsal artı değer taşıyan işlerin daha çok erkekler tarafından yapılmasına neden olmaktadır.⁷

Aile yaşamı ile ilgili olan “Ailenin gelirini erkek denetlemelidir” ve “Ev işlerinden kadınlar sorumludur” önermelerine verilen yanıtlar incelendiğinde; hem kız hem erkek öğrencilerin çoğunluğunun toplumsal cinsiyet ayrımcılığı içeren bu önermelere katılmadıkları dikkati çekmektedir. Benzer şekilde, Pınar ve ark.nın çalışmasında da kız öğrencilerin büyük çoğunluğu aile yaşamı ile ilgili önermelere katılmadıklarını belirtirken; erkek öğrencilerin görüşlerinin “Yuvayı dışı kuş yapar, o nedenle kadın evle, erkek de evi geçindirmekle uğraşmalı” (%82) şeklinde olduğu dikkati çekmektedir.¹⁴ Aslan’ın çalışmasında ise; “Kadının en önemli görevi ailesinin ve çocuklarının bakımınıdır” önermesine kız öğrencilerin %28,8’inin, erkek öğrencilerin %56,6’sının katıldıkları belirlenmiştir.¹¹

Kadınlar, zamanlarının önemli bir kısmını ev işlerine ve çocuk bakımına ayırmakla birlikte, ev dışında bir işte çalışma olanağı bulmuşlardır. Günümüzde ekonomik ve sosyal alanlardaki değişme ve gelişmeler, cinsiyet esaslı iş bölümünün yeniden şekillenmesine neden olmaktadır. Kadınların çalışma yaşamına girmesinin toplumsal cinsiyet rollerinde oluşturduğu değişimler ile kadın ve erkek aile içi ve aile dışı işlerde birlikte rol almaya başlamışlardır. Bu anlamda, kadınlar ev ve işyeri arasındaki sorumluluklarını büyük ölçüde bir arada götürebilmektedirler.^{2,5,13}

1945 sonrası ders kitaplarındaki “Aile İçi İşbölümü” başlıklı konular cinsiyetçi anlayış temelinde kurgulanmıştır.¹⁵ Yine aynı araştırmada 1953 yılı Yurttaşlık Bilgisi beşinci sınıf kitabında “Evde İşbölümü” başlıklı konuda “Baba para kazanır, anne temizlik, yemek, dikiş işlerine bakar, evde düzen ve temizliği sağlar” şeklinde belirtilmektedir. 1945’ten başlayarak yavaş yavaş, 1950’lerden sonra da hızla eğitimciler de kadınları bağımsız bireyler olarak değil, erkeğin denetiminde yaşaması gereken ‘kul-

lar’ olarak görmeye başlamışlardır.¹⁶ Öğretmen olarak yetişen çalışma grubumuzun ders kitaplarının içeriklerinin tersine toplumsal cinsiyete duyarlı görüş belirtmeleri, yetiştirecekleri öğrenciler açısından olumlu bir bulgudur. Ancak “Baba ailenin geçimini sağlamalıdır” önermesine erkek öğrencilerin yarısı, “Erkekler her zaman güçlü olmalıdır” önermesine ise hem kız hem erkek öğrencilerin yarısı katıldıklarını ifade etmiştir. Pınar ve ark.nın çalışmasında; erkek öğrencilerin çoğunluğu (%89) “erkeğin en önemli görevi evin geçimini sağlamak” olduğunu ifade etmişlerdir.¹⁴ Ersoy çalışmasında “Erkekler kadınlardan üstündür ve evde erkeğin sözü geçer” ifadesine kadınların daha çok karşı çıktıkları, erkeklerin katıldıkları görülmektedir.⁵

Genel olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliği, tüm dünyada kadınları daha fazla olumsuz etkilemektedir.² Toplumsal cinsiyet eşitliği hem kadın ve hem erkek için sağlanmaya çalışılsa da; geleneksel yargılardan kaynaklanan eşitsizliklerin devam ettiği ve erkeğe yönelik toplumsal cinsiyet ayrımcılığının göz ardı edildiği düşünülmektedir.

Kadın-erkek ilişkilerine her toplumda belirli bir düzenleme ve kurallar dizgesi getirilmiştir. Toplumumuzda bu ilişkinin meşru bir şekilde gerçekleştirildiği yer olarak evlilik müessesesi uygun kabul edilmiştir.⁵ Kadın-erkek ilişkileri ile ilgili olan önermelerden “Kadının bekâreti önemlidir” önermesine hem kız hem erkek öğrencilerin büyük çoğunluğu katıldıklarını ifade etmişlerdir. Üniversite son sınıf öğrencileri ile yapılan çalışmalar incelendiğinde; Vefikuluçay ve ark. erkek öğrencilerinin çoğunun (%69.9); Aslan %67,2’sinin; Vefikuluçay-Yılmaz ve ark. ise yaklaşık yarısının (%43,2) “Bir erkeğin evleneceği kadının mutlaka bakire olması gerekir” önermesine katıldıklarını; kız öğrencilerin çoğunun ise bu önermeye katılmadıkları belirlemiştir.⁹⁻¹¹ Ersoy tarafından yapılan çalışmada; kadınların %64,2’si erkeklerin %65’i evlilik öncesi cinsel ilişkiye karşı olduklarını ifade etmişlerdir.⁵ Carpenter’in farklı bir toplumda yaptığı çalışmasında da benzer sonuçlar bulunmuş, bekâret partnere verilebilecek bir hediye olarak nitelendirilmiştir.¹⁷ Bu çalışmada yapılan derinlemesine görüşmelerde de bu sonuçları destekleyen ifadeler kullanılmıştır.

Türk Toplumunda evlilik öncesi cinsel ilişki onaylanmamakta ve evlendiğinde “bakire” olmayan kızlara ve ailesine yönelik toplumsal cezalar uygulanabilmektedir. Bulgularımızı destekler şekilde, Türkiye’de yapılan pek çok çalışmada bu görüşün üniversite eğitimi ile değişmediği ortaya konmuştur.^{9,10,17} Benzer şekilde temelinde “bekaret sorunu” yatan “Flört ettiğim kişi ile mutlaka evlenmem gerekir” önermesine de hem kız hem erkek öğrencilerin yaklaşık yarısının destekledikleri görülmektedir. “Hesabı erkek ödemelidir” ve “Flörtümün izin vermediği şeyleri yapmam” önermelerine ise toplumsal cinsiyet bakış açısına uygun olarak hem kız hem erkek öğrencilerin yarısından fazlası katılmadıklarını ifade etmişlerdir.

Öğrencilerin en uzun süre yaşadıkları yerleşim yerlerine göre önermelere verdikleri yanıtlar incelendiğinde; çalışma yaşamı ile ilgili “Kadın eşi izin vermiyorsa çalışmamalıdır”, “Yöneticilik erkeğe daha uygundur” önermelerine kırsal alanda yaşayanların kentsel alanda yaşayanlara göre daha yüksek oranda katıldıkları belirlenmiştir. Derinlemesine görüşmelerde de benzer görüşler ortaya çıkmıştır.

Türkiye’de yapılan çalışmalarda kadının çalışması için erkeğin onayı genelde uygun görülmektedir.^{5,9,10} Aslan’ın öğretmen adaylarıyla yaptığı çalışmada erkek öğrencilerin %64.8’si “Kadınlar çalışmak için eşinden izin almalıdır” önermesine katıldıklarını belirtirken, kız öğrencilerin çoğunluğu bu önermeye katılmadıklarını ifade etmiştir.¹¹ Benzer şekilde Vefikuluçay ve ark. ve Vefikuluçay-Yılmaz ve ark.nın üniversite son sınıf öğrencileriyle yaptıkları çalışmalarda da kız öğrencilerin çoğunluğu “Kadın, kocasından izin almadan çalışmamalıdır” önermesine katılmadıklarını ifade ederken, erkek öğrencilerin yüksek oranlarda önermeye katıldıkları bildirilmiştir.^{9,10} Vefikuluçay ve ark. ve Vefikuluçay-Yılmaz ve ark.nın yaptıkları çalışmalarda “Çalışma yaşamında aynı statüde çalışan kadın ve erkekler arasında terfilerde erkeğe öncelik verilmesi normaldir” önermesine de kız öğrencilerin çoğunluğunun katılmadıkları tespit edilmiştir.^{9,10} Aslan’ın yaptığı çalışmada ise kız öğrencilerin ¼’ü, erkek öğrencilerin ise ½’si “İşe

alınma konusunda erkeklere öncelik tanınmalıdır” önermesine katıldıklarını ifade etmiştir.¹¹ Ersoy çalışmasında “Kadın yapacakları için kocasından izin almalıdır” ifadesine erkeklerin %80,1’i katılmakta iken kadınların %66’sı onay vermektedir.⁵

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin temelinde yatan geleneksel yargılar Türk Toplumunun kırsal kesimde halen etkinliğini yoğun olarak sürdürmektedir. Sadece üniversite yaşamı boyunca kentsel alanda yaşamış olan öğrencilerin kırsal kesimde kazandıkları geleneksel yargılarından kurtulamadıklarını düşündürmektedir.

Aile yaşamı ile ilgili “Ailenin reisi erkektir” önermesine kırsal alanda yaşayan öğrencilerin, “Ailenin gelirini erkek yönetmelidir” önermesine ise kentsel alanda yaşayanların daha yüksek oranda katıldıkları ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir. Kent ailesinde kadının çalışması ve evin gelirinin ortak karşılanması sonucu ailede kadın ve erkek tarafından ortak kararlar alınmaya başlanmıştır. Ancak geleneksel yapının halen sürdüğü kırsal ailede kadın zorunlu kalınmadıkça çalışmamakta ve evin geçimini erkeğin sağladığı ataerkil yapı devam etmektedir. Aile gelirinin ortak sağlandığı kent ailesinde gelir yönetimi bir sorun olarak algılanabilirken, ataerkil kırsal yapı içinde geliri erkeğin yönetmesi normal karşılanabilmektedir.

SONUÇ

Sonuç olarak; sınıf öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğrencilerin genel olarak öğrenim yaşamı, çalışma yaşamı, aile yaşamı, toplumsal yaşam ve kadın-erkek ilişkileri ile ilgili toplumsal cinsiyet bakış açısına duyarlı görüşlere sahip oldukları ancak halen toplumsal cinsiyet önyargılarını içeren görüşlerinin de devam ettiği belirlenmiştir. Bu durum öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüm göz önüne alındığında; iş yaşamına başladıklarında eğitim verecekleri 7-14 yaş grubu öğrencilere yaklaşımları ve öğretecekler bilgiler açısından önemlidir. Çünkü 7-14 yaş grubu çocuklara öğretmen rol modeli olmakta ve öğretmenin söz ve davranışları içselleştirilmektedir. Bu sonuçlar doğrultusunda;

■ Sınıf öğretmenliği bölümü müfredatının toplumsal cinsiyete duyarlı bakış açısı yönünden gözden geçirilmesi

■ Öğrencilere yönelik toplumsal cinsiyete duyarlı bakış açısını geliştirecek etkinlikler düzenlenmesi,

■ Öğrencilerin toplumsal cinsiyet bakış açılarının daha geniş çapta belirlenmesi amacı ile eğitim fakültelerinin tüm bölümlerinde çalışmalar yapılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

1. Akın A, Demirel S. [The concept of gender and its effects on health]. Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi 2003;25(4):73-82.
2. Üner S. [Gender Equality]. Ankara: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Yayınları. p. 6-12.
3. Türmen T. [Gender and women's health]. Akın A, editör. Gender, health and women. 1. Baskı. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları; 2003. p. 3-16
4. Erol M. [The Effects of Gender on Attitudes]. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 2008;32(2):199-219.
5. Ersoy E. [Woman and Man Identity in Gender Culture (Example of Malatya)]. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 2009;19(2):209-230
6. Demirbilek S. [The Studying of Sociological Aspect of the Gender Discrimination]. Finans Politik & Ekonomik Yorumlar 2007;44(511):12-27.
7. Şimşek H. [Effects of gender inequalities on women's reproductive health: the case of Turkey]. Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi 2011;25(2):119-126.
8. Yıldırım A, Şimşek H. [Qualitative Research Methods in Social Sciences Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri]. 4. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık; 2004.p.105-133.
9. Vefikuluçay D, Zeyneloğlu S, Eroğlu K, Taşkın L. [Perception of and Views on Gender Roles of Senior Students Enrolled at Kafkas University]. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2007;14(2):26-38.
10. Vefikuluçay-Yılmaz D, Zeyneloğlu S, Kocaöz S, Kısa S, Taşkın L, Eroğlu K. [Views on gender roles of university students]. Uluslar arası İnsan Bilimleri Dergisi 2009; 6(1):775-792.
11. Aslan G. Gender perception of preservice teachers. International Journal of Social Sciences and Humanity Studies 2011;3(2):241-254.
12. Gönüllü M, İçli G. [Women In Work Place: Their relations to Family and Work]. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 2001;25(1):81-100.
13. Özçatak EÖ. [Patriarchy, gender and women's participation in working life]. Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 2011; 1(1):21-39.
14. Pınar G, Taşkın L, Eroğlu K. [The Behaviours of the Students in Dormitory of Baskent University Against Sexual Role Patterns]. Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi 2008; 15(1):47-57.
15. Carpenter LM. Virginity lost: an intimate portrait of first sexual experiences. New York: University Press; 2005.p.57-70
15. Gümüşoğlu F. [Eighty-year adventure of sexism in textbooks]. Akın A, editör. Gender, Health and Women]. 1. Baskı. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları; 2003.p.45-60.
17. Gürsoy E. [Examination of the hymen / virginity control]. Akın A, editör. Gender, Health and Women. 1. Baskı. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları; 2003.p.265-278.